

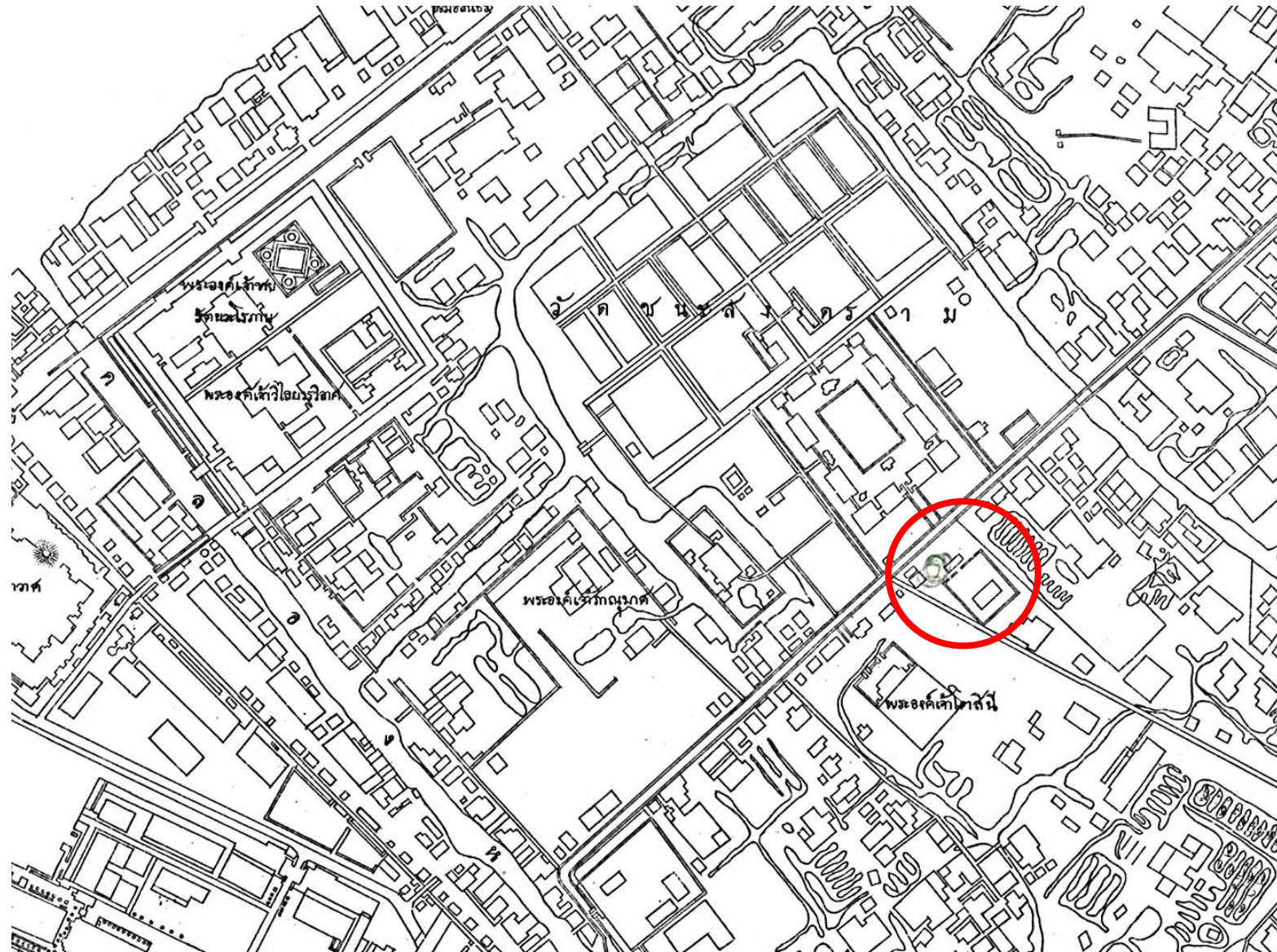
อาคารที่ทำการสถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม

นางสาวอิสราวรรณ อยู่ป้อม

นักโบราณคดีชำนาญการ กลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี กองโบราณคดี

สถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม ตั้งอยู่เลขที่ 74 ถนนจักรพงษ์ แขวงตลาดยอด เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร บริเวณปากซอยถนนข้าวสาร ตรงข้ามกับวัดชนะสงคราม ทิศเหนือติดกับตึกแถวอาคารพาณิชย์ ทิศตะวันออกติดกับตึกแถวอาคารพาณิชย์ ทิศใต้ติดกับแนวถนนข้าวสาร ทิศตะวันตกติดกับแนวถนนจักรพงษ์

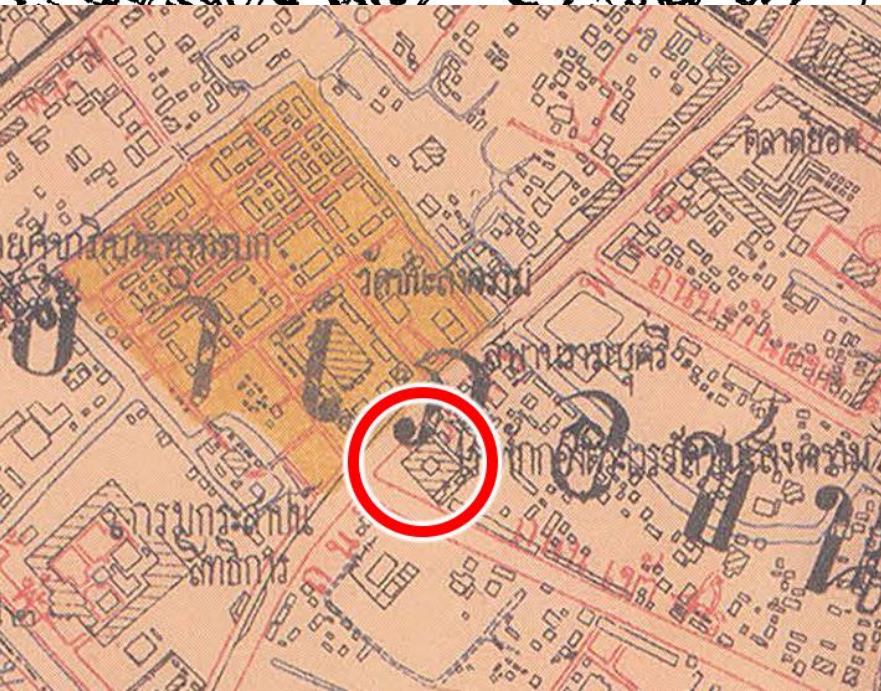
ใน“ตำนานวังหน้า” ได้กล่าวว่าบริเวณด้านหน้าของวัดชนะสงครามเป็นที่ตั้งของคูวังหน้ามาก่อน หลักฐานจากหนังสือ “สารบาญชีส่วนที่ 1 คือตำแหน่งราชการ จ.ศ. 1245 เล่มที่ 1” (ตรงกับพ.ศ. 2426) ซึ่งเป็นเอกสารที่ระบุบัญชีข้าราชการตำแหน่งที่อยู่และเลขที่บ้านสำหรับพนักงานไปรษณีย์ ในหัวข้อ ล้อมวัง กรมล้อมพระราชวัง ผู้สำเร็จราชการ ระบุไว้ว่าชื่อ **หลวงวิจิตรไกร (ทิม) บ้านถนนวัดชนะสงคราม(ตองปุ)** และในหนังสือ “สารบาญชีส่วนที่ 2 คือราษฎรในจังหวัด ถนน แล ตรอก จ.ศ. 1245 เล่มที่ 2” ระบุว่า **บ้านเลขที่ 71 โรงโปลิตขุนไพรพินาถ เปนนาย** อย่างไรก็ตามทั้ง 2 สถานที่ ไม่อาจระบุได้แน่ชัดว่าเป็นอาคารหลังไหนของแผนที่กรุงเทพฯ ที่จัดทำขึ้นปี พ.ศ. 2430

แผนที่กรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2430

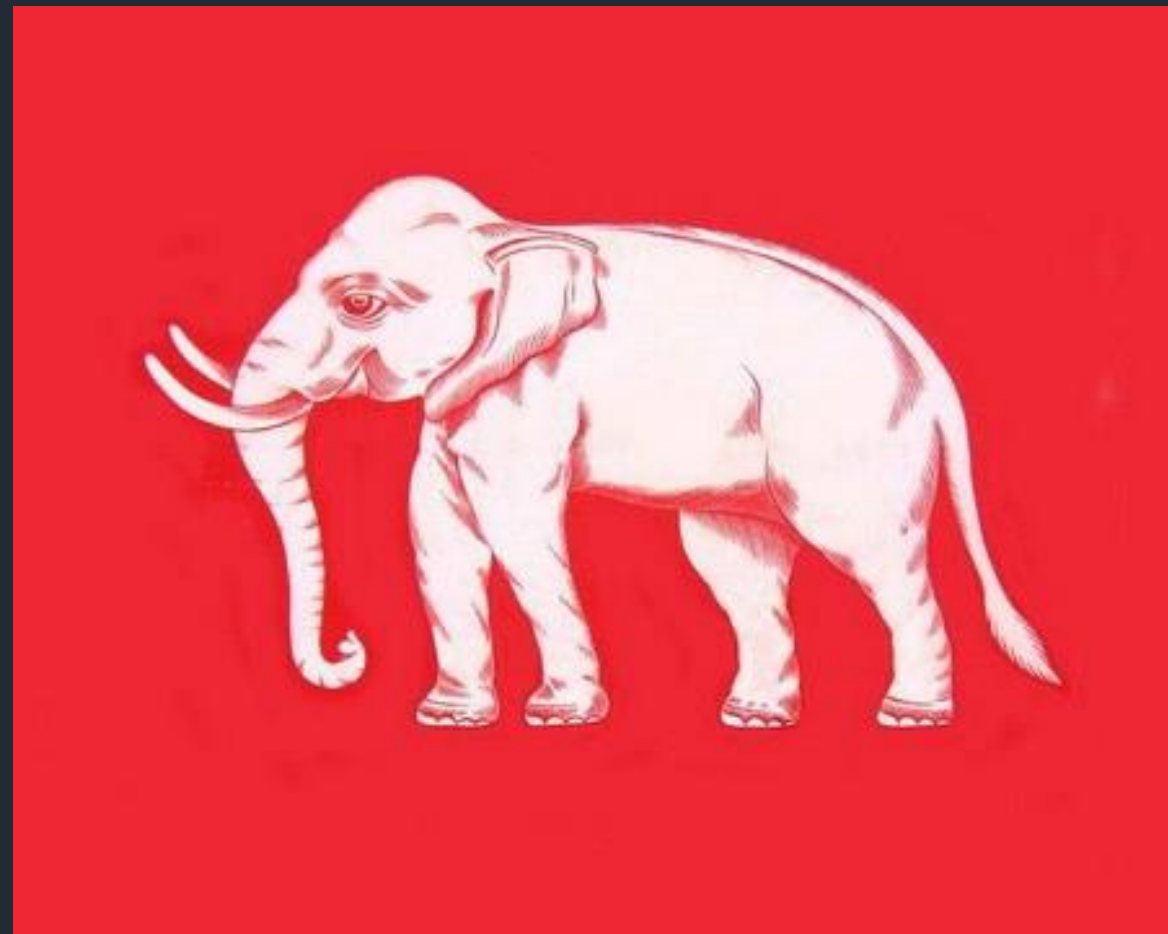

ในแผนที่ประกอบหนังสือราชการกรมโยธาธิการ ปี พ.ศ. 2442 เรื่องการปรับปรุงถนนข้าวสารนั้น เป็นแผนที่แสดงชื่อบ้านบุคคลต่าง ๆ พบว่าบริเวณตำแหน่งฝั่งตรงข้ามวัดชนะสงครามปากทางเข้าถนนข้าวสาร มีตำแหน่งของ “โรงพักพลตระเวนที่หลวง” ใกล้กับ “วังพระองค์เจ้าไธสสินี” ส่วนปลายถนนข้าวสารที่เชื่อมกับถนนตะนาวแสดงตำแหน่งสะพานชื่อกำกับว่า “สะพานวรารักษ์” ข้าม “คลองคูขี้ถนนบ้านตนา”

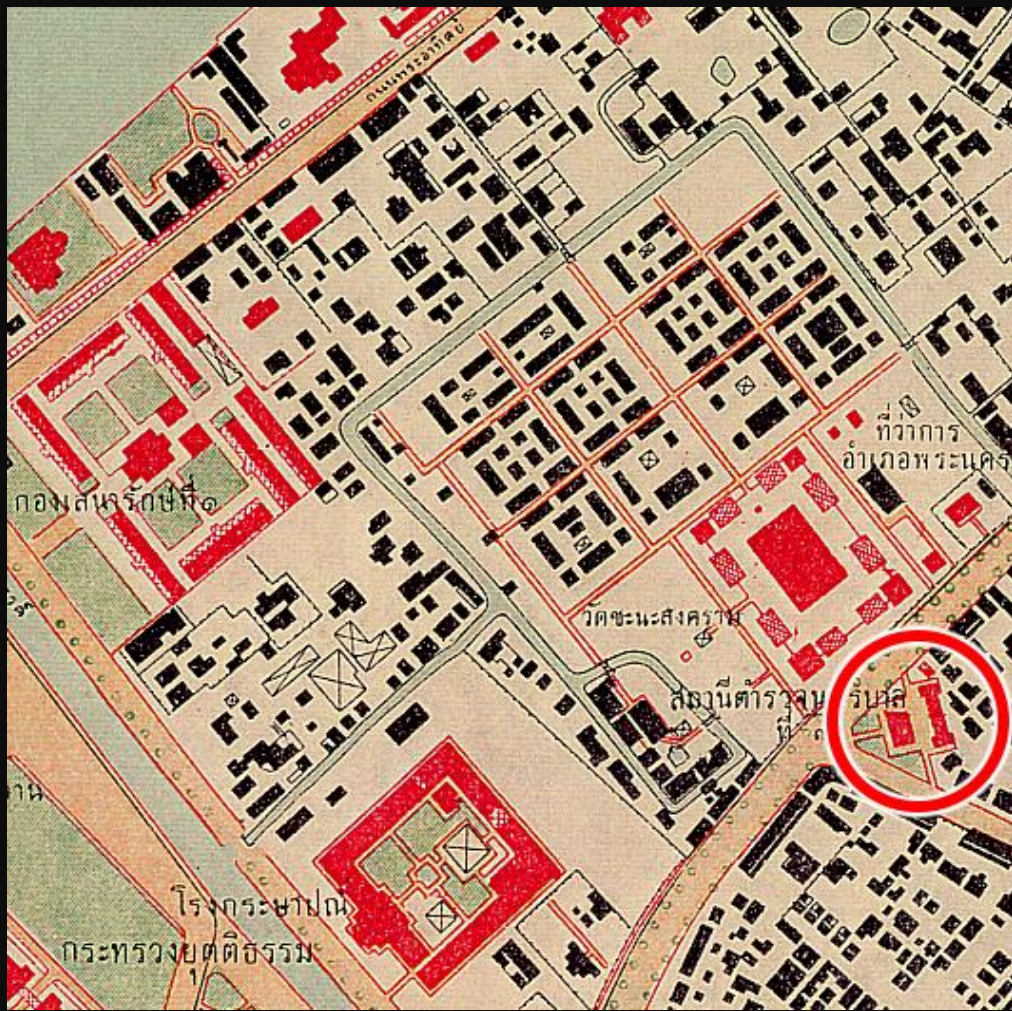

หลักฐานเอกสารจากหอจดหมายเหตุ เอกสารเลขที่ ร.5 น.8.1/440 ระบุเรื่องสารวัตรใหญ่ 1 นาย อยู่โรงพักชนะสงคราม คบคุม โรงพักวัดชนะสงคราม บางขุนพรหม ตลาดนางเลิ้ง ท่าพระกลางและโรงกระสาปน์ ในปีเดียวกันได้มีการย้ายปลัดอำเภอทั้ง 7 แห่ง ไปนั่งประจำการที่โรงพักต่าง ๆ ซึ่งโรงพักวัดชนะสงครามมี ขุนบุรินทร์ธานี ปลัดอำเภอตำบลวัดชนะสงครามประจำการอยู่ เนื้อความตามเอกสารว่า

“จัดแบ่งเขตท้องแขวงกองตระเวนชั้นในเพิ่มเจ้ากรมแขวง 4 นาย ปลัดกรม 4 นาย สารวัตรใหญ่ 1 นาย สารวัตรแขวง 24 นาย นายหมวด 13 นาย ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม ร.ศ. 126 เป็นต้นไป” (ตรงกับปีพ.ศ.2450).

ภาพถ่ายหน้าโรงพักชนะสงคราม สมัยรัชกาลที่ 5 สันนิษฐานจากธงช้างเผือกแบบปล่อย ซึ่งเป็นธงที่ใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5

หลักฐานจากแผนที่กรุงเทพฯ ลสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2468 ได้แสดงตำแหน่งของอาคารโรงพักที่แตกต่างออกไปจากแผนที่ปีก่อนหน้า สังเกตได้ว่า ผังของอาคารได้วางตัวเอียงรับกับมุมถนน ซึ่งสอดคล้องกับในหนังสือคู่มือตำรวจนครบาล ได้ระบุว่า เมื่อปีพ.ศ. 2466 ได้มีการสร้าง **สถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม**ขึ้น สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปีที่มีการสร้างอาคารสองชั้น สำหรับเป็นที่ทำการสถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม (และยังเคยถูกใช้เป็นที่ทำการของกองบังคับการตำรวจนครบาลเหนือ และกองกำกับการตำรวจนครบาลที่ 2)

อาคารแบบตะวันตก

แนวอาคารหันออกมุมถนน

คล้ายกับสถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง

โดยอาคารแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่

อาคารส่วนหน้า และอาคารส่วนหลัง

ทั้งนี้ในปีพ.ศ. 2481 ได้มีการกำหนดท้องที่ดูแลของสถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม ดังประกาศในราชกิจจานุเบกษา “เรื่อง กำหนดเขตต์สถานีตำรวจนครบาล” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 ตอน 0 ง หน้า 1756. หัวข้อ “ท้องที่สถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม” ความเป็นมาว่า

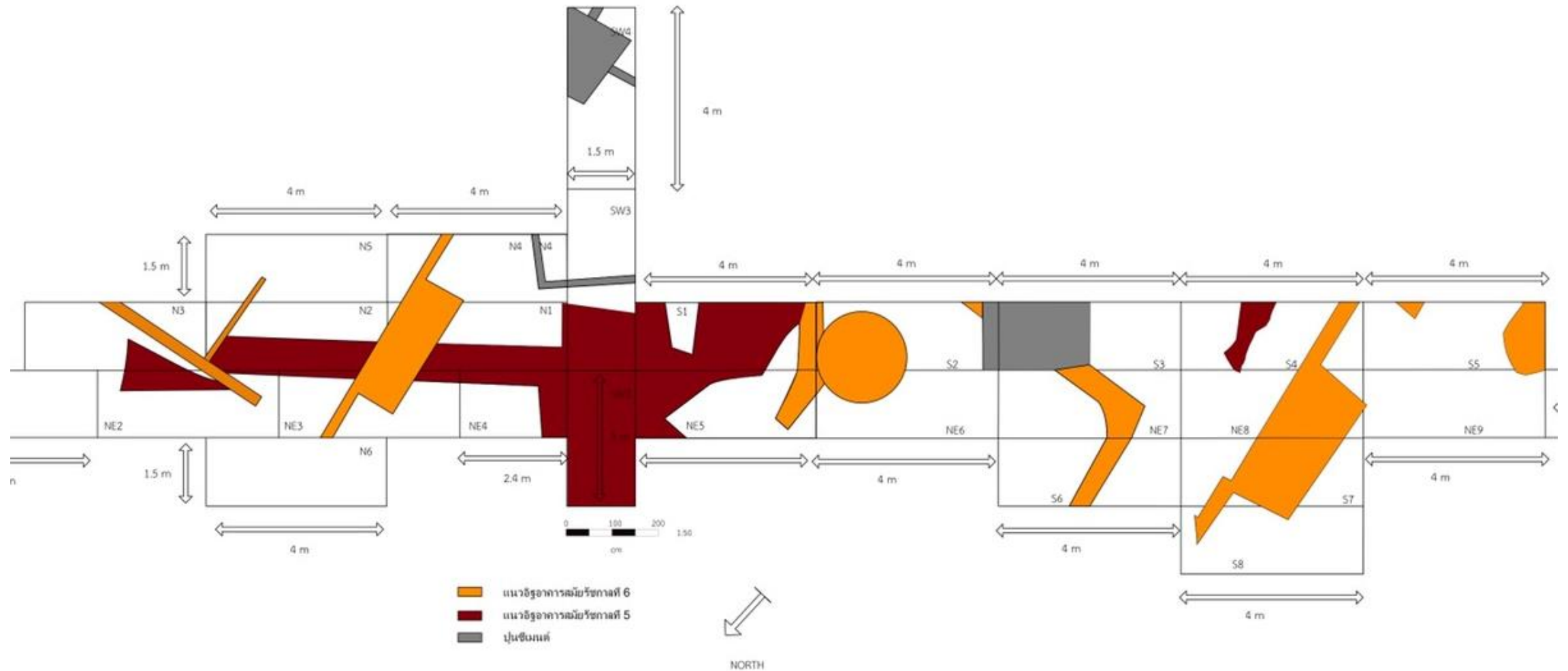
“...ทิศเหนือ แต่ปากคลองผดุงกรุงเกษมตอนเหนือไปตามลำคลองถึงปากคูวัดมกุฏกษัตริย์ ติดต่อท้องที่สถานีตำรวจนครบาล นางเลิ้ง ทิศตะวันออก แต่ปากคูวัดมกุฏกษัตริย์ฯ ไปตามลำคูวัดแล้วตัดเลียบไปตามทางเดินหลังโรงเรียนนายร้อยทหารบก ไปตามคู วัดตรีศเทพ และคูข้างวังหม่อมเจ้าปิยะฯ เลี้ยวไปตามลำคลองบางลำภูแล้วตัดเข้าคูตรงสะพานหน้าวัดบวรนิเวศ (วัดรังษีเก่า) เลียบ ถนนพระสุเมรุฝั่งถนนบ้านดินสอ ไปตามขอบถนนบ้านดินสอฝั่งตะวันตกข้างถนนราชดำเนินจดเชิงสะพานตึกดิน ทิศใต้ แต่เชิงสะพาน ตึกดินไปตามริมคลองวัดเทพธิดาฝั่งเหนือถึงคลองหลอดไปตามคลองหลอดถึงสะพานหก จดเขตต์ท้องที่สถานีตำรวจนครบาล พระราชวัง...”

อาคารหลังนี้ยังปรากฏตามภาพถ่ายทางอากาศของ ปีเตอร์ วิลเลียม ฮันท์ (Peter Williams-Hunt) เมื่อปี พ.ศ. 2489 ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น ตั้งในแนวเฉียงกับมุมถนนข้าวสาร และยังคงปรากฏภาพของอาคารหลังนี้จนถึงปีพ.ศ.2519 ก่อนจะถูกปรับปรุงเป็นอาคารสำนักงานสูง 3 ชั้น

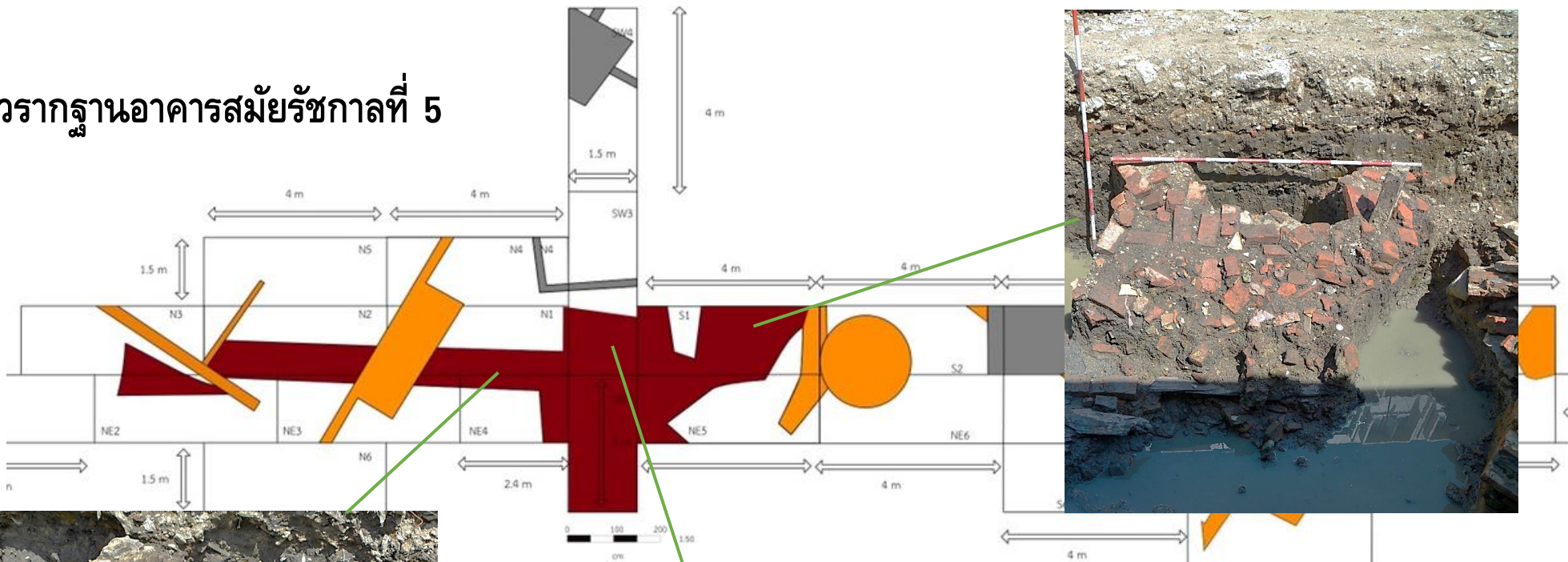

อาคารสถานีตำรวจชนะสงคราม ก่อนทำการปรับปรุงเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 (ที่มา : Facebook Page Chana Police)

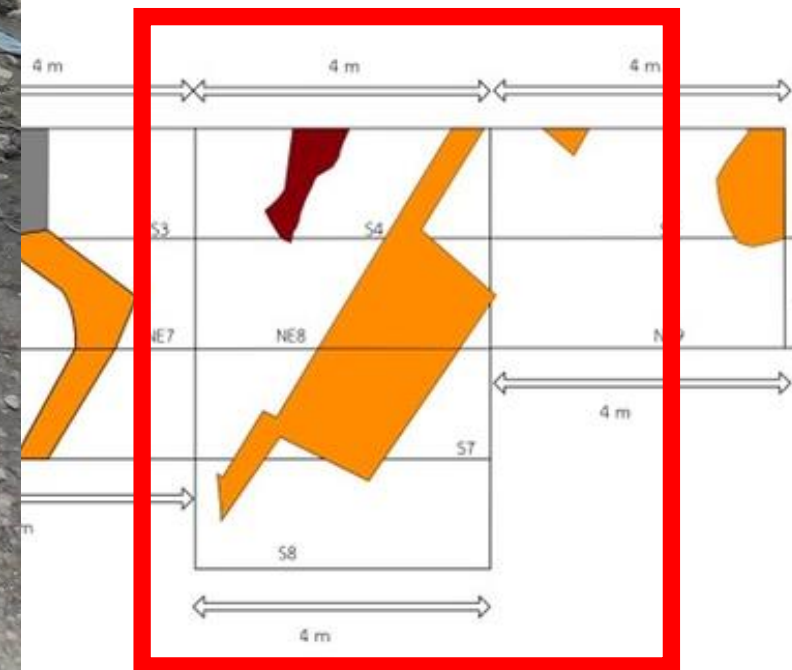
ปัจจุบัน อาคารที่ทำการสถานีตำรวจนครบาลชนะสงครามได้ถูกรื้อถอนออกไป และอยู่ในระหว่างการดำเนินงานก่อสร้าง เพื่อให้รองรับกับการใช้งานปัจจุบัน กองโบราณคดี โดยกลุ่มวิจัยและพัฒนางานโบราณคดี ได้เข้าไปดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดี ผลการดำเนินงานพบร่องรอยแนวฐานรากอาคารที่วางตัวในทิศทางที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อย่างน้อย 3 สมัย ได้แก่ ฐานรากอาคารสมัยรัชกาลที่ 5 (สีน้ำตาลแดง) ฐานรากอาคารสมัยรัชกาลที่ 6 (สีส้ม) และฐานรากอาคารปัจจุบันก่อนการรื้อถอน (สีเทา)

แนวรากฐานอาคารสมัยรัชกาลที่ 5

แนวรากฐานอาคารสมัยรัชกาลที่ 6

แนวรากฐานอาคารส่วนหน้า สมัยรัชกาลที่ 6

แนวรากฐานอาคารส่วนหลัง สมัยรัชกาลที่ 6

เอกสารอ้างอิง

กองบัญชาการตำรวจนครบาล. **ประวัติตำรวจนครบาลไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์ (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตำรวจโท ประจวบ กิริยบุตร ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 18 มีนาคม พ.ศ. 2514)

ชฎานี ชุนกันและคณะ. **ของดีกรุงเทพฯ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557.

ธีรบุล จัตตารีล. **คู่มือตำรวจนครบาล**. พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2514.

ประยุทธ์ ลิทธิพันธ์. **พระมหากษัตริย์กับประวัติศาสตร์ตำรวจสยาม**. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์, 2519

ภาณุรังสีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, สมเด็จฯ เจ้าฟ้า. **สารบาญชี ส่วนที่ 1 คือ ตำแหน่งราชการสำหรับพนักงานกรมไปรษณีย์ กรุงเทพมหานคร เล่มที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นฉบับ, 2541.

_____. **สารบาญชี ส่วนที่ 2 คือ ราษฎรในจังหวัด ถนน แล ตรอก สำหรับเจ้าพนักงานกรมไปรษณีย์กรุงเทพมหานคร เล่มที่ 2**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นฉบับ, 2541.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. “สร้างถนนราชดำเนินนอก และประกาศสร้างถนนเทวียุรยาตรและตัดถนนข้าวสาร” (2442). เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงโยธาธิการ. ร.5 ยธ.9/41.

_____. “จัดแบ่งเขตท้องแขวงกองตระเวนชั้นในเพิ่มเจ้ากรมแขวง 4 นาย ปลัดกรม 4 นาย สารวัตรใหญ่ 1 นาย สารวัตรแขวง 24 นาย นายหมวด 13 นาย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม ร.ศ. 126 เป็นต้นไป” (2450). เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงนครบาล. ร.5 น.8.1/440.

ราชกิจจานุเบกษา

“เรื่อง กำหนดเขตต์สถานที่ตำรวจนครบาล” (2481) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 ตอน 0 ง หน้า 1756.